

KÜLTÜR VE MEDENİYETİMİZE YÖN VERENLER SEÇMELİ DERSİ

8. SINIFLAR HAFTALIK KONU ÖZETİ VE ETKİNLİKLERİ

Kazanım	SKMYV.2.1.10. İbrahim Müteferrika'nın Türk matbaacılığının gelişimine katkılarını kavrar.
Sınıf	8. Sınıflar
Süre	40+40 Dakika
Tarih (Hafta)	12. Hafta
Hazırlayan	Ahmet TEKTAŞ (Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

İbrahim Müteferrika

İbrahim Müteferrika Macar asıllı Osmanlı müteferrika, matbaacı, yayımcı, yazar ve çevirmen. Osmanlı Devleti'nde basımevi kurup Türkçe kitap yayımlayan ilk kişidir. IV. Mehmed ve II. Mustafa dönemlerinde yaşamıştır.

İbrahim Müteferrika'nın Hayatı

Matbaa denilince akla ilk gelenlerden biri olan İbrahim Müteferrika 1674 yılında, bugün Romanya sınırları içinde yer alan Kaloşvar şehrinde doğdu. Üniteryen bir Macar olan Müteferrika, 1692 yılında İkinci Viyana Kuşatması'ndan sonraki savaşlarda Osmanlılara esir düştü. Esir olarak İstanbul'a getirildi. Burada Müslüman oldu ve müteferrikalık yaptı.

Müteferrika Ne Demek: "Müteferrika", sarayda padişah veya vezirlerin işlerine bakan görevlidir.

Başka diller de bilmesinden dolayı yabancı devletlerle iletişim kuran heyetlerde bulundu. Geçici bir süre için Türkiye'ye davet edilmiş olan Macar Beyi Ferenc Rakoczi'nin hizmetine verildi. Macaristan'daki öğrenimi sırasında basım ve hat işlerini de öğrendiğinden matbaa kurmak istedi ve 1719-1720 yılları arasında matbaayı kurmayı başardı. 1719 yılında ilk kez Marmara Denizi haritasını basmayı başardı. 1745 yılında ölen İbrahim Müteferrika'nın cenazesi Aynalıkavak Kabristanı'na defnedilmiş, 1942 yılında Reşid Saffet Atabinen'in çabaları sonucunda buradan alınarak Galata Mevlevîhânesi hazîresine nakledilmiştir.

İbrahim Müteferrika ve Matbaacılık

Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından 1720 yılında Paris'e elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmed Çelebi, yanında oğlu Mehmed Said Efendi'yi de götürmüştü. Yirmisekiz Mehmet Çelebi, sefaretnamesinde

Fransa'ya yönelik çok önemli bilgileri verirken oğlu da boş durmamış ve birçok yeniliğin Osmanlı İmparatorluğu'na taşınmasını sağlamıştır. Mehmet Sait Efendi, Paris'te iken bir matbaayı da ziyaret etmiş ve İstanbul'a dönüşünde bu konuda çalışmaya da karar vermişti. İbrahim Müteferrika, İstanbul dönüşü Mehmet Sait Efendi ile tanıştıktan sonra beraberce bir matbaa kurmak için çalışmalarına başladılar.

Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa onların düşüncelerini destekledi. Matbaanın açılmasına ancak dinî olmayan eserler basmak şartı ile izin verildi

ve Şeyhülislâm Abdullah Efendi'den dinle ilgili olmayan eserlerin basılabileceği yönünde bir fetva, III. Ahmet'ten de uygunluk fermanı aldılar. **16 Aralık 1727 tarihinde Darü't-Tıbâati'l Amire adlı ilk matbaanın kurulmasına başlandı.**

Makine ve Latin alfabesi kalıpları yurt dışından getirildi (Arap alfabesi kalıplarının kaynağı ise açık değildir ve Müteferrika tarafından yapıldığına dair bulgular vardır. Yalova'da bir kâğıt fabrikası (Kağıthane-i Yalakabad) kuruldu.

1729'da matbaanın ilk basılan kitabı **Vankulu Lügati** oldu. Ardından tarih ve coğrafyayla ilgili ve sözlük olan 16 eser daha yayımladı ve bastığı toplam eser sayısı 17'yi, cilt sayısı ise 22'yi buldu.

Müteferrika tarafından basılan özgün yapıtlar, Yalova'da bulunan İbrahim Müteferrika Kâğıt Müzesi'nde sergilenmektedir.

Basılan kitapları çoğunlukla Kethüda, Mektupçu, Çavuşbaşı gibi Osmanlı bürokrasisi ve şeyhülislam, kadı vb. satın almıştır. Özellikle ilmiye sınıfından kişilerin kitapları alması ulemanın matbaaya karşı olmadığını göstermektedir. Buna karşın satış adetleri çok düşük kaldığından İbrahim Müteferrika, Latince olarak bastığı kataloglarla Avrupa'nın değişik yerlerinde kitaplarını satmaya çalıştı.

Devlet görevi nedeniyle bir süre sonra Mehmet Said Efendi matbaadan ayrıldı ve İbrahim Müteferrika tek başına matbaayı idare etmeye başladı. Bu süre içinde en çok kalifiye eleman bulma sıkıntısı yaşanmaktaydı. 1747'de İbrahim Müteferrika'nın ölümünden sonra matbaanın işletme izni Rumeli kadılarında İbrahim Efendi ile Anadolu kadılarında Ahmed Efendi'ye verilmiştir. Bu ikili sadece 1757'de bir tek kitap basabildi, bu da Müteferrika tarafından basılan Vankulu Lügati'nin ikinci baskısıydı. Bu tarihten sonra matbaa 1784'e kadar hiçbir faaliyette bulunamadı.

12. HAFTANIN ETKİNLİĞİ

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına 'D', yanlış olanların başına 'Y' yazınız.

- 1-) (.....) İbrahim Müteferrika başka diller de biliyordu.
- 2-) (.....) Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından 1720 yılında Paris'e elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmed Çelebi
- 3-) (.....) Osmanlı uleması matbaaya karşıydı.
- 4-) (.....) Yirmisekiz Mehmet Çelebi, sefaretnamesinde Fransa'ya yönelik çok önemli bilgileri verir
- 5-) (.....) İbrahim Müteferrika Macar asıllı Osmanlı müteferrika, matbaacı, yayımcı, yazar ve çevirmendir.
- 6-) (.....) İbrahim Müteferrika 1719 yılında ilk kez Marmara Denizi haritasını basmayı başarmıştır.
- 7-) (.....) Mehmet Said Efendi, Paris'te iken bir matbaayı ziyaret etmiştir.
- 8-) (.....) 1729'da matbaanın ilk basılan kitabı Vankulu Lügati'dir.
- 9-) (.....) Müteferrika tarafından basılan yapıtlar, Ankara'da ki İbrahim Müteferrika Kâğıt Müzesi'nde sergilenmektedir.
- 10-) (.....) Müteferrika, sarayda padişah veya vezirlerin işlerine bakan görevliye denir.

Bu belge tüm öğrenci ve öğretmenlerimiz için (Ahmet TEKTAŞ – Sosyal Bilgiler Öğretmeni) Sosyalbilimciler.com tarafından hazırlanmıştır.

Kaynakça: www.sosyalbilimciler.com, tr.wikipedia.org

Her Zaman Her Yerde Sosyalbilimciler.com